

Романова Н. В.,
 доктор філологічних наук, доцент,
 професор кафедри німецької та романської філології
 Херсонського державного університету

СЕМАНТИКА ЕМОТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В НІМЕЦЬКОМОВНИХ ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ІМІГРАНТІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАНЬ В. КАМІНЕРА "LIEBESGRÜSSE AUS DEUTSCHLAND")

Анотація. У статті з'ясовано текстову семантику емотивної лексики сучасної німецької мови з позиції іммігрантів українського походження та розкрито її частини особливості, що дало змогу зробити висновок про активну емоційну комунікативну діяльність автора, значущість дії в його житті, динаміку емоційних переживань і станів, а також розвинути увагу.

Ключові слова: дієслова, емотивна лексика, емоційні переживання, емоція, іммігрант, семантика.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Об'єктивація емоцій у художньому тексті привертає до себе увагу дослідників не одне десятиліття. Виокремлюємо різні підходи, а саме: психологічний (Л.С. Виготський), структурний (Л.Г. Бабенко), семантичний (Ю.Д. Апресян), функціональний (М.В. Гамзюк), прагматичний (Л.Р. Безугла), комунікативний (В.І. Шаховський), аксіологічний (О.М. Вольф), лінгвокогнітивний (Дж. Лакофф), культурологічний (А. Вежбицька), перекладознавчий (Е.О. Вайгла) та інші (О.С. Алпатов). Хоч би яким був підхід до дослідження емотивної лексики, її одноставно вважають одним із найбільш універсальних прошарків словникового фонду національної літературної мови та водночас самобутнім і національно специфічним мовним явищем. Універсальність емотивної лексики полягає у широкому вживанні від античності до сучасності, практичному втіленні типових емоційних ситуацій, емотивних та емоціогенних, логічному їх переосмисленні; самобутність пов'язана з індивідуальним емоційним досвідом, інтерпретацією знань про емоції в межах формули «норма – аномалія»; національну специфіку емотивної лексики засвідчують зміст і форма, що заломлюються через оцінку, образність, цінності, культуру мовлення автохтонних носіїв, іноземців та іммігрантів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До семантики емотивної лексики в німецькомовних художніх творах останнім часом зверталися Г. Аузян, С.В. Козак, К.Я. Кусько, А.М. Манзій, Н.О. Побережник, Н.В. Романова, О.С. Сахнюк, Н.П. Смоляр, Х.В. Тимінська та ін. Разом із тим в їхніх дослідженнях більшою мірою розкрито питання сполучуваності емотивів з іншими лексемами, валентнісної структури феномену, функціонально-стильового забарвлення, експресивно-стильового потенціалу і меншою мірою – стан лексико-семантичних підкласів, що базуються на своєрідності семантики аналізованих елементів. Крім того, емпіричним матеріалом слугували художні прозові твори найбільш відомих автохтонних письменників, у тому числі й диференційовані за гендерним принципом.

Формування мети статті. З'ясування семантики емотивної лексики іммігрантів дає змогу розкрити емотивний потенціал лексем і водночас долучитись до афективної пам'яті, яка

є «внутрішньою опорою і джерелом творчої енергії в хвилини художніх осяянь, значних інтуїтивних знахідок... в екстрених для автора ситуаціях» [1, с. 51]. **Мета** пропонованої студії – висвітлити лексико-семантичні підкласи емотивної лексики іммігрантів українського походження, що переселилися з Радянського Союзу на терени об'єднаної Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Іммігранти з Радянського Союзу, як зауважує В. Камінер, володіють німецькою мовою на примітивному рівні, що формувався під впливом фільмів про Другу Світову війну: «*Heil Hitler!*», «*Feuerzeug kaputt*», «*Sie können gehen, Barbara*». До соціальних механізмів удосконалення німецької мови письменник відносить: написання текстів для різних газет і часописів, участь у державних проектах, організацію літературних днів у різних кутках Німеччини (Берлін, Віллінген, Вісмар, Вюрцбург, Гера, Ерфурт, Лауф, Маннгейм, Мюнстер, Мюнхен, Нордгаузен, Росток, Шверін) і закордоном (Сінгапур, Росія), зустрічі з читачами, знатними особами (принцом Чарлі, герцогинею Корнваль), авторське виконання власних художніх творів *Ich hatte drei Lesungen in Singapur, die gut besucht wurden*, музичні розваги *Ich war ein Meister der Schallplattenunterhaltung, und wir haben in dem Fischrestaurant die ganze Vorarbeit für die Wiedervereinigung geleistet* [2, с. 14, 35, 61, 135, 138, 195, 218, 231, 252, 275]. Безумовно, високий ступінь володіння переселенцями «новою мовою» тісно взаємодіє з їх емоційною сферою та когнітивною [3, с. 19]. Людина не лише реагує на певні подразники навколишнього світу, але й пізнає їх через відчуття і сприймання, орієнтуючись на значення цих подразників для неї, відчувачи при цьому задоволення чи незадоволення, яке спонукає до подальших дій. В афективній сфері відображається внутрішній стан людини, її переживання, в когнітивній – зовнішній предметний світ, його образи. Усі судження про значення предметних умов докільля формуються на основі емоцій: «*Bist du etwa Wladimir Kaminer, der Schriftsteller?*», «*schrie mir einer ins Ohr. // «Wir haben deine Bücher gelesen, hey, geil, dass du auch hier bist!» riefen die Sachsen und schmissen sich mir an den Hals. // Wir umarmten uns kurz. Ich war gerührt wie noch nie im Leben* [2, с. 246] (тут і далі подвійний флеш тотожний абзаца. – Н. Р.).

Як бачимо, німецька мова В. Камінера виразна, образна, емотивна, жива, відповідає загальноприйнятим мовним нормам і вбирає в себе діалектні вирази й жаргонні, що використовуються в Берліні представниками певного віку (молоддю) чи типу темпераменту (холериками, сангвініками). Попри різні культури виховання, мовці добре розуміють один одного та оцінюють стан партнера, комунікативну ситуацію і якість спілку-

вання за емоціями. М'ясом емоційний патерн, до складу якого входять дві позитивні емоції: емоція інтересу: *Bist du etwa Wladimir Kaminer, der Schriftsteller?* та емоція радості: *hey, geil, dass du auch hier bist!*, що трансформуються в «нове» почуття задоволення, яке мовець ніколи у своєму житті ще не переживав: *Ich war gerührt wie noch nie im Leben*. Збудником наведеного патерну й «нового» почуття є неочікувана зустріч із публічною особою, яка пише цікаві книги, веде сміливі телерепортажі: *In diesem Moment fuhr hinter mir etwa vierzig Polizeiwagen vorbei. // «Na ja», setzte ich nach einer kurzen Pause fort, «nur manchmal wird der Mauerpark als Übungsgelände für die Berliner Polizei benutzt.»* [2, с. 245]. Ідеться про лінгвістичну сміливість *etwa vierzig Polizeiwagen, nur manchmal, als Übungsgelände*. Множинність машин берлінської поліції тут символічна: число *сорок* уживають віруючі для позначення певних важливих періодів часу, особливо в період духовної підготовки й випробовування, очищення, покарання, очікування, поста або ізолювання [4, с. 353], темпоральність відображає обмеження виконання професійних обов'язків у масовому складі, просторовість релевантна військовому полігону. Із певним застереженням можна говорити про те, що семантичне наповнення емотивної лексики вибудовується на тріаді: число – (фізичний) час – (обжитий обмежений) простір. Відношення між цими компонентами розгортаються лінійно й постають ієрархічно – зліва направо і навпаки – справа наліво: (обжитий обмежений) простір – (фізичний) час – число. Головним компонентом у вияві емоції є (фізичний) час, число й (обжитий обмежений) простір слугують тлом. Експериментально доведено, що тривалість емоції дорівнює в середньому від 0,5 до 4 секунд [5, с. 64].

Виокремлюємо шість частиномовних класів, що вживаються на позначення емоцій: **іменники** (102) *Interesse* (4), *Schock* (3), *Freude* (3), *Interessantes* (1), *Scherz* (1) (-e) (1), *Berührungssängste* (мн.) (1), *Spaß* (5), *Wunderbare* (2), *Wunderbares* (1), *Erstaunliches* (1), *Schmerz* (3) (-en) (1), *Stimmung* (5), *Wunder* (2), *Unzufriedenheit* (2), *Beruhigung* (1), *Verwunderung* (1), *Laune* (3), *Angstschübe* (мн.) (1), *Glück* (4), *Sehnsucht* (1), *Mitleid* (1), *Liebe* (4), *Flugangst* (6), *Lebensfreude* (1), *Quatsch* (2), *Ärger* (1), *Interessen* (мн.) (2), *Reiselustige* (мн.) (1), *Fernweh* (4), *Mist* (1), *Scheißchinesen* (мн.) (1), *Leid* (1) (-en) (1), *Witzchen* (1), *Das Traurige* (1), *Angst* (7), *Existenzangst* (1), *Überraschung* (1) (-en) (1), *Stress* (1), *Neugierige* (мн.) (1), *Trauer* (1), *Witze* (мн.) (1), *Super-Grundschulwitz* (1), *Lachen* (1), *Ängste* (1), *Depressionen* (мн.) (1), *Zittern* (1), *Aggressivität* (1), *Interessierte* (мн.) (1), *Begeisterung* (1), *Scheiß* (1), *Badespaß* (1), *Unglück* (1), *Ekelgefühle* (1), *Wut* (1), *Neugier* (1), **прикметники** (68) *interessant* (4), *schrecklich* (3), *traurig* (13), *(nicht)* (1) *glücklich* (7), *unschuldig* (1), *frohweihnachtlich* (1), *unglücklich* (2), *depressiv* (2), *empört* (2), *begeistert* (2), *(nicht)* (1) *lustig* (14), *gruselig* (1), *ängstlich* (1), *fröhlich* (1), *schuld* (2), *erschütternd* (1), *heiter* (4), *unfroh*, *grausam* (1), *lächelnd* (1), *ruhig* (1), *farbenfroh* (1), *neugierig* (1), **частки** (76) *schrecklich* (1), *Doch* (34), *fürchterlich* (2), *doch* (39), *furchtbar* (2), **дієслова** (146) *sich* (er-) (1) *(nicht)* (1) *freuen* (10), *sich* (nicht) (2) *wundern* (10), *(nicht)* (1) *leiden* (11), *lachen* (14), *leid tun* (2), *rot werden* (1), *(sich)* (5) *interessieren* (4), *schocken* (1), *(sich)* (1) *quälen* (2), *(sich)* (1) *bewundern* (4), *starren* (1), *(nicht)* (1) *beruhigen* (3), *trauern* (3), *lächeln* (6), *befürchten* (2), *nervös werden* (1), *grinsen* (2), *sich* (nicht) (1) *blamieren* (3), *erzittern* (1), *bemitleiden* (1), *lieben* (7), *neugierig machen* (1), *(keine)* (2) *Angst haben* (9), *fürchten* (1), *zum Lachen bringen* (1), *gelaunt sein* (1), *weinen* (2), *bemitleiden* (1), *staunen* (3), *anstarren* (2), *sich schämen*

(1), *zur Verzweiflung bringen* (1), *murmeln* (4), *bejubeln* (1), *Interesse haben* (1), *bestaunen* (1), *sich aufregen* (3), *Angst machen* (1), *hochfreuen* (1), *sich empören* (1), *erschrecken* (1), *murren* (1), *zischen* (2), *begeistert sein* (2), *Spaß machen* (2), *schuld sein* (2), *begeistern* (2), *unruhig werden* (1), *entgegenlächeln* (1), *gerührt sein* (1), *scheißen* (3), *eine Freude machen* (1), *zornig werden* (1), **прислівники** (38) *glücklich* (2), *zum Glück* (6), *begeistert* (2), *aus Angst* (2), *unglücklich* (2), *zufrieden* (2), *empört* (1), *traurig* (1), *interessiert* (4), *lachend* (1), *triumphierend* (1), *zur Freude* (1), *wild* (1), *erstaunlich* (2), *unzufrieden* (1), *erstaunlicherweise* (1), *(nicht)* (1) *aus Spaß* (3), *Erstaunlich* (1), *in Angst* (1), *nervös* (3), *scheiße* (1), *desinteressiert* (1), **вигуки** (15) *Oh* (6), *Ach* (4), *Furchtbar!* (1), *Yahoo!* (1), *Oh ja* (1), *Oh, Sie Pechvogel!* (1), *Kängurus!* (1).

Згідно з частотою поширення в корпусі вибирання домінують дієслова. Перевага дієслів свідчить про активну емоційну комунікативну діяльність, значущість дії, динаміку емоційних переживань, станів, а також розвинену уяву. Виділяємо декілька дієслів-фаворитів: *lachen* (14), *leiden* (11), *sich freuen* (10), *sich wundern* (10) і *Angst haben* (9), що зумовлено, очевидно, пріоритетами й духовними цінностями В. Камінера, сформованими протягом майже трьох десятиліть. Дієслова-фаворити об'єктивують **інтенсивність** переживання емоційного стану радості (*lachen*), негативні **емоційні переживання** а) горе (*leiden*), б) страх (*Angst haben*) і позитивні відповідно а) радість (*sich freuen*), б) подив (*sich wundern*).

Крім домінантних емоційних переживань, упадають у вічі й типові емоційні переживання. Під останніми розуміємо вербалізацію будь-яких психічних процесів, що повторюються від 3 випадків і вище: *beruhigen* (3), *trauern* (3), *sich blamieren* (3), *staunen* (3), *scheißen* (3), *aufregen* (3), *bewundern* (4), *murmeln* (4), *(sich)* (5) *interessieren* (4), *lächeln* (6), *lieben* (7).

Відповідно до наведених прикладів типові емоційні переживання диференціюємо на чотири різновиди: 1) нейтральні: *beruhigen*, 2) негативні: (сум) *trauern*, (сором) *sich blamieren*, (хвилювання) *aufregen*, 3) позитивні: (подив) *staunen*, *bewundern*, (інтерес) *(sich) interessieren*, (любов) *lieben*, 4) амбівалентні: (позитивно-негативні) *scheißen*, *murmeln*, *lächeln*. Кожний різновид переживання корелює з предметною ситуацією або комунікативною, реалізується в межах лінгвістичного контексту: *Das ganze Leben ist eine lange Kette von Verlusten, mein Junge», versuchte ich meinen Sohn zu beruhigen* [2, с. 57], або стилістичного: *Alle Anwesenden, die mitbekommen hatten, wohin der Hase lief, lachten über diese unmögliche Situation, abgesehen von Peters Vater, der das absolut nicht lustig fand* [2, с. 71]. Лінгвістичний контекст конкретизує основний або похідний зміст дієслова, стилістичний, навпаки, розширює, додає нові оказіональні конотації мовній одиниці. До прикладу, під впливом стилістичного контексту в дієслові *lachten* «сміялися» з'являються негативні семи, зміст яких розкривається в наступній частині висловлювання *über diese unmögliche Situation*. Посилення ефекту негативності супроводжується паралельною конструкцією *abgesehen von Peters Vater, der das absolut nicht lustig fand*, що розкриває негативне емоційно-оцінне ставлення батька до бажання сина перемогти в спортивних змаганнях. Заклучна частина цього висловлювання є найбільш важливою за своїм емотивним значенням та експресивним, оскільки маніфестує емоційний стан батька, його емоційну поведінку в громадських місцях, соціальні взаємовідносини між дорослими й дітьми, моральні відносини між особою і особою та між особою і колективом.

Стосовно лексико-семантичних підкласів, виявлено сімнадцять реєстрів: 1) назви емоцій і форми їх вияву: позитивні емоції – **інтерес**: *Und wenn das Interesse gesättigt ist, hören sie mit ihren Exzessen auf und gehen von neun bis fünf und einer Mittagspause zwischendurch wieder einer abhängigen Beschäftigung nach* [2, с. 10]; **подив**: *Gleichzeitig konnte man seine Verwunderung über die Sportlichkeit und die Bereitschaft seines Sohnes, halb Südamerika, finanziell zu sanieren, nicht übersehen* [там само, с. 70]; негативно-позитивні – **гнів-радість**: *Das Leben fließt weiter, es ändert sich jeden Tag – zum Ärger der einen und zur Freude der anderen* [там само, с. 110]; форми негативних емоцій (горе) – **смуток**: *Den Spaniern hat er von «Fernweh» erzählt. Dieses Gefühl kannten die Spanier zwar bereits, sie hatten aber nicht gewusst, dass es Fernweh heißt. Seit der Koch es ihnen erzählte, nennen die Spanier ihr Fernweh «Fernweh»* [там само, с. 132]; позитивних (радість) – **щастя**: *Diesem geraden Weg folgend, die Hosentaschen mit Erfahrungen und Erkenntnissen prall gefüllt, wird man schnell müde und denkt gar nicht ans Paradies, sondern sucht nach Ruhe, statt nach Glück* [там само, с. 279; нейтральні – **спокій**: *Sebastian verbrachte eine schlaflose Nacht ohne Hündchen. Ich erzählte ihm zur Beruhigung meine Theorie der ständigen Verluste weiter* [там само, с. 58]; 2) назви об'єктів (носіїв емоційного стану): **інтерес** *Ich habe viel Interessantes über Polizeiarbeit erfahren: Wie verschiedene Fußballfans nach dem Grad ihrer Aggressivität eingestuft werden, und woher all die übergewichtigen Polizisten kommen, obwohl sie doch so einen sportlichen Beruf haben* [2, с. 22]; **радість** *Im Kletterwald angekommen dachte ich zuerst, es müsse sich um einen Scherz handeln. Es war schließlich gerade der erste April, der Tag der Scherze* [там само, с. 24]; **подив** *Das Wunderbare ist immer das Ungefähre. Wenn man das Wunderbare genauer betrachtet, wird einem schnell klar, so wunderbar ist es gar nicht* [там само, с. 28]; *Es kam viel Erstaunliches zum Vorschein. Die Leipziger warfen zum Beispiel einen Elefanten in einen Brunnen mit Wänden aus Gras, damit man dem großen Tier beim Schwimmen von unten zuschauen konnte* [там само, с. 34]; **мука**: *«Das Tier zieht das letzte nicht vorhandene Geld aus der Familie und macht mit seinem langsamen Sterben alle Menschen in seiner Umgebung unglücklich, traurig und depressiv. Es ist eine Qual für seine Besitzer und sich selbst geworden und würde bestimmt selbst den Freitod wählen, wenn es mündig wäre.»* [там само, с. 40]; **невдоволення**: *Eigentlich hatte sie den Mann noch vor seinem Tod aus Unzufriedenheit mit seinem scheußlichen Charakter verlassen. Er war Gymnasiallehrer, wusste immer alles besser und gab ihr ständig Anweisungen, als wäre sie eine seiner Schülerinnen und keine erwachsene Frau* [там само, с. 49]; **лихо**: *Eine Zuckerfabrik! Was für eine billige, beleidigende Anmache! Das Traurige ist: Sie funktioniert* [там само, с. 153–154]; 3) назви суб'єктів (носіїв емоційного стану) співвідносяться із множинністю. Ця множинність сигналізує про статевий диморфізм, інтеграцію жіночого начала й чоловічого й орієнтує на андрогінію. «Андрогоніми» постають стереотипно, оскільки формуються у царині однієї емоції – емоції **інтересу**: *Doch nicht alle Deutschen teilen diese Lebenseinstellung, es gab auch ein paar Reiselustige unter ihnen* [там само, с. 131]; *Am Schloss vor dem großen Tor wartete eine Menge von Interessierten, die wahrscheinlich zu wenig Zeichentrickfilme in ihrer Kindheit gesehen hatten und nun vom Prinzen träumten* [там само, с. 196]. Доведено, що статева диференціація зумовлена культурно й корелює із рівнем соціально-економічного розвитку суспільства та конкретним способом

життя індивіда, його особистим досвідом [6, с. 305, 307]; 4) назви моделі поведінки а) **чуйність** *Ich selbst bestehe schon lange nur aus Mitleid dem Lebendigen gegenüber, denn ich sehe, dass alles lebt* [2, с. 85]; б) **прихильність** *Das Bedürfnis, jemandem seine Liebe zu zeigen, bedeutet gleichzeitig, ihn zu füttern, und umgekehrt* [там само, с. 87]; в) **пристрасть** *Russen hatten schon immer eine große unerfüllte Sehnsucht nach südlichen Temperaturen* [там само, с. 92]; г) **зацікавленість** *Die große Kunst der Politik in einer solchen Gesellschaft besteht darin, die Interessen der unterschiedlichen Gruppen, der unzähligen Minderheiten, zu berücksichtigen und sie alle unter einen Hut zu bringen* [там само, с. 111]; 5) назви особливого ставлення мовця до об'єктів (носіїв емоційного стану): а) **розмовне**: *«Und nachher hatten wir noch mehr Ausländer als zuvor.» // «Das ist doch Quatsch», entgegnete ich, «welcher Ausländer würde schon nach Rostock ziehen wollen, nur einer mit einem Knall.»* [там само, с. 139]; б) **розмовне + бруталне**: *«Verdammer Mist», schimpfte sie. «Schon der zweite heute. Diese Scheißchinesen!»* [там само, с. 141]; в) **бруталне**: *Scheiß auf die Mauer, dachte ich, scheiß auf die Bäume, scheiß auf Aspekte, es lebe die Literatur und der Fußball* [там само, с. 246] (тут і далі підкреслено графемні одиниці автора, виконані курсивом. – Н. Р.); б) назви хвороби – **депресія** *Dort steht, dass die Einnahme von Tavor außer den üblichen Kopfschmerzen und Durchfall auch Depressionen hervorruft, Realitätsverlust, Verhaltensstörungen, Panikattacken, Zittern und Schwitzen, Änderung des geschlechtlichen Verhaltens, sexuelle Erregung, Aggressivität, verminderten Orgasmus und Gedächtnislücken* [там само, с. 184]; 7) назви почуттів – **огидя**: *All die Ost-Autos, die in der Konkurrenz mit westlichen Modellen völlig untergingen und bei Deutschen inzwischen nur noch Ekelgefühle hervorriefen, waren bei Armeeingehörigen sehr begehrt* [там само, с. 200]; 8) назви ознак – **радість**: *Die Attraktion «Kletterwald» stellte ich mir entspannend vor: kleine Tannen mit aufgespannten Schaukelnetzen dazwischen und glückliche Kinder, die in den Büschen herumkrabbeln* [там само, с. 22]; *In der tierärztlichen Praxis herrschte eine frohweihnachtliche Stimmung* [там само, с. 39]; **горе**: *«Das Tier zieht das letzte nicht vorhandene Geld aus der Familie und macht mit seinem langsamen Sterben alle Menschen in seiner Umgebung unglücklich, traurig und depressiv.»* [там само, с. 40]; *Bei dieser trauriger Geschichte wird gerne hervorgehoben, dass es hier um die unwiderstehliche Kraft der Musik gehe, obwohl es doch jedem Blinden klar sein müsste, dass es in Wahrheit um eine übertrieben hohe Bereitschaft der Deutschen geht, zusammen zu marschieren, ganz egal wohin* [2, с. 47]; 9) назви емотивно-експресивного ставлення до навколишнього світу: **до** *wir waren beide überzeugt, dass dieser Hund ein Nazi war* [там само, с. 15]; *Aber dafür waren sie anscheinend nicht ehrgeizig genug. Zum Glück* [там само, с. 176]; 10) назви емоційного переживання: **страх**: *Die Polizei hatte Angst, die Punks von der Straße zu verjagen, und die Verkäuferinnen hatten keine Lust, die neuen Produktamen auswendig zu lernen, jeden Tag kamen neue dazu* [там само, с. 13]; **горе**: *Ich als Vater leide mit meiner Tochter selbstverständlich mit, bloß: Wie kann ich ihr helfen?* [там само, с. 21]; **гнів**: *Ich überlegte, ob ich dem Professor, um seine Wut auf das Medium zu mildern, etwas über russische Verblödungskanonien erzählen sollte, darüber hatten nämlich gerade mehrere russische Zeitungen berichtet. Ein schlauer Journalist hatte nämlich in Moskau auf mehreren Hochhausdächern große dicke Antennenmasten entdeckt* [там само, с. 280]; **сором**: *«Schauen Sie sich doch an, es ist doch klar,*

warum», hätte ich sagen können, aber ich **schämte mich**, es zu sagen [там само, с. 281–282]; **подив**: Niemand **hat sich** groß über die Schokolade **gewundert**, am wenigsten der Erbschaftsverwalter, als hätte er genau das erwartet [там само, с. 20]; **інтерес**: In jeder Stadt **interessiert mich** nur noch das Wesentliche, genau genommen zwei Dinge: die Sushibar und die Schwimmhalle [там само, с. 35]; **радість**: Das hat den Jungen aber nicht traurig gemacht, ich glaube, er **hat sich** sogar darüber **gefremt** [там само, с. 64]; 11) назви емоційного / психічного стану: **інтерес**: Sie sind als Extremtouristen überall auf der Welt bekannt, fahren mit dem Motorrad steile Berge hinauf und hinunter, laufen Marathon durch die Wüste, jagen bei großen Open-Air-Partys Mädels hinterher, doch das alles tun sie ohne Herz, aus bloßem **Interesse** [там само, с. 10]; **гнів**: [...], und freute sich nun fürchterlich über meinen Gesichtsausdruck. Ich war **fassungslos** und sagte nichts [там само, с. 19]; **провина**: Egal was passierte, man **war** selbst an allem **schuld** [там само, с. 131]; форми вияву радості а) **захоплення**: Ich **war begeistert** [там само, с. 77]; б) **задоволення**: Am nächsten Tag hielt der Vermieter vor unserem Haus. Er sah müde, aber **zufrieden** aus [там само, с. 58]; **настрій**: Meine Frau meinte einmal, dieses Kind sei **schlecht gelaunt**, weil es sich in einem falschen Körper fühle – ein Junge, der als Mädchen auf die Welt kommt [2, с. 123]; 12) назви інтенсивності вияву емоцій: **сором**: Die Mutter **hatte sich** in den Augen der Tochter **furchtbar blamiert** [там само, с. 74]; **страх**: Er stellte sich ein Folterwerkzeug darunter vor, eine Art Nadel, mit der schlechte Schüler gepikt werden, oder **noch gruseliger**: ein eisernes Halsband plus Handschellen [там само, с. 80]; Wie jede wohlhabende Gesellschaft ist Deutschland **sehr ängstlich** [там само, с. 119]; **Besonders groß** ist die **Angst** vor Fremden [там само, с. 119]; **горе**: Russen hatten schon immer eine **große unerfüllte Sehnsucht** nach südlichen Temperaturen [там само, с. 92]; Diese Kinder sollten uns ein Vorbild sein, weil sie **so viel Schmerz und Leiden** aushielten, Mut und Durchhaltevermögen zeigten und ihr Leben opferten, um die Allgemeinheit zu retten [там само, с. 147]; **шок**: Das Problem war, dass in diesem Restaurant niemals Tiere aus Massentierhaltung in die Küche landeten, sondern nur Wildtiere aus Wald und Feld. Und das war für die Kinder, selbst für meine Tochter, die sich Teenager nennt – also als halben Erwachsenen sieht –, ein **Schock** [там само, с. 84]; **радість**: Meine Frau und ich **haben uns** jedenfalls über dieses Restaurant, als es eröffnet wurde, **sehr gefremt** [там само, с. 83]; Sie **lachen sich kaputt**, wenn ich über das Leben in der Sowjetunion oder in einer Ostberliner Kleingartenkolonie berichtete [там само, с. 135] і форми її вияву а) **щастя**: Er hat mir alles **voller Glück** in der Stimme erzählt [с. 82]; б) **задоволення**: Im Kaukasus haben die Menschen **großen Spaß** am Verschenken [там само, с. 168]; **інтерес**: Ich habe viele deutsche Männer beobachtet, obwohl mich grundsätzlich die Frauen **mehr interessierten** [там само, с. 150]; 13) назви невербальної емоційної поведінки: **сором**: Der Vater von Miroslav ging mit. Spätesten ab da wurde der Vater von Miroslav nervös. Er **errötete** und setzte vier Euro pro Runde auf seinen Sohn, wahrscheinlich in der Hoffnung, der Junge würde sowieso nur zwei Runden laufen und dann schlappmachen [там само, с. 70]; **радість**: Erwachsene Menschen sitzen vor großen Portionen grüner Brühe mit Würstchen und **lächeln** milde in die Teller, sie erkennen in ihnen ihre Heimat [там само, с. 60]; «Is gut!», rief ihm sein Vater beinahe verzweifelt nach, während die anderen Väter höhnisch **grinsten** [там само, с. 70]; **горе**: Aber auch Frauen glauben, etwas zu besitzen, was ihnen nicht gehört, und **weinen** bittere Tränen, wenn

ihr Besitz sich befreit [2, с. 169]; **хвилювання**: Die Übergewichtigen, die Säufer, dieses ganze unsportliche Pack raucht **nervös** an der Ecke [там само, с. 216]; **інтерес**: Alle **schauten interessant** aus dem Fenster und verglichen [там само, с. 288]; 14) назви зміни емоційного стану: **страх**: Allein das Wort «Schule» ließ ihn **erzittern** [там само, с. 79]; **радість**: In dem anderen Restaurant waren die Weine zwar anspruchsvoll, aber die italienische Bedienung stellte sich sofort auf meine Seite und meinte, die Deutschen sollten sich lieber auf Weißweine konzentrieren, statt mit ihren Roten die Welt **zum Lachen bringen** [там само, с. 115]; **настрій**: Es regnet fast immer, und so **bessert sich** meine **Laune** [там само, с. 161]; **гнів**: In Berlin angekommen, erzählte ich meinem Zahnarzt diese Geschichte. Er **wurde** unglaublich **zornig**, wollte sofort die Telefonnummern und genauen Adressen der Kollegen und ging bereit **blass vor Wut** die Koffer packen [там само, с. 271]; 15) назви манери мовлення: **сором**: Sebastian überlegte kurz und sagte, ohne **rot zu werden**: «Buddhismus.» [там само, с. 30]; **гнів**: «Hör auf zu rennen, und komm sofort hierher», **zischte** er laut [там само, с. 71]; **подив**: «Wieso kommt Ihre Tochter nicht? Wir haben doch auch vegetarische Gerichte!», **wunderte sich** der Koch [там само, с. 85]; **радість**: «Nein, nicht Deutschlands, der ganzen Welt!», erzählte der Taxifahrer **lachend** [там само, с. 157]; 16) назви емотивних властивостей: Sie saßen nicht aus Prinzip auf den Nägeln, sondern einfach so, **aus Spaß** [там само, с. 148]; 17) вираження емоцій: Особливістю цього підкласу є ставлення мовця до предмета мовлення: а) **негативне**: «Und nachher hatten wir noch mehr Ausländer als zuvor.» // «Das ist doch **Quatsch**», entgegnete ich, «welcher Ausländer würde schon nach Rostock ziehen wollen, nur einer mit einem Knall.» [там само, с. 139]; б) **вульгарне**: **Scheiß** auf die Mauer, dachte ich, **scheiß** auf die Bäume, **scheiß** auf **Aspekte**, es lebe die Literatur und der Fußball. So dachte ich, sagte aber nichts, **grinste** nur freundlich [там само, с. 246] в) **метафоричне**: Die Polen haben für unvorhergesehene traurige Umstände die Redewendung «v raze nemza», was so etwas wie «im Falle eines Deutschen» bedeutet, und die Russen sagen zu einer unerwarteten Katastrophe «**Ach, du japanischer Polizist.**» [там само, с. 249–250]; г) **грубе**: Als ich neulich in der Nähe von Stuttgart beschloss, mir die Haare schneiden zu lassen, fing der Friseur sofort mit dem gleichen Lied an: «Wer war denn bloß an Ihren Haaren dran? Wer hat Ihnen das getan?» // «**Schluss jetzt!**», rief ich laut und verhinderte auf diese – zugegeben etwas grobe – Weise einen sich bereits anbahnenden Friseurkrieg, bei dem ich bestimmt halb Deutschland in die Haare geraten wäre [2, с. 271–272]; г) **позитивне**: «Wenn jemand in Deutschland in seiner Wohnung zu laut wird, ruft sein Nachbar einfach bei der Polizei an, und dem Ruhestörer wird die Strafe automatisch vom Konto abgebucht.» // «**Oh!**», atmete ich erleichtert auf [там само, с. 143]; «Aber Sie leben doch so nahe am Mauerpark», meinte der Fernsehredakteur, «Sie können uns bestimmt erzählen, wie spannend heute das Lebensgefühl dort ist.» // «**O ja**, das kann ich gut», sagte ich [там само, с. 243–244]; Wenn ich mit Deutschen über meine Heimat rede, höre ich fast ausschließlich Lob. «**Oh, dieser Dostojewski! Oh, Tolstoi! Oh, diese Mafia!** Und die geheimnisvolle russische Seele...» [там само, с. 268]; «**Kängurus!**», sage ich jedes Mal zu mir selbst. «Ja, Kängurus. Die müssen es sein.» [там само, с. 277]; д) **радіше позитивне, ніж негативне**: «**Ach, Papa**», lachte Nicole. «Das ist doch nicht so schlimm, wie es sich anhört. Du kennst die doch, die spinnen halt», sagte sie [там само, с. 180]; «Wer hat Ihnen das getan?», schrie er fast. «War es jemand aus Schwieberdingen?» //

«Nein, nein», sagte ich, «es war einer aus Berlin.» // «**Ach, Berlin... Das dachte ich mir fast**», sagte der schwäbische Zahnarzt [там само, с. 270]; e) **радіше негативне, ніж позитивне: Gestern bestellte ich in einer Eckkneipe ein volkstümliches Gericht, den Strammen Max, ein mit Eiern und Schinken belegtes Brot. «Aber bitte mit einer Scheibe Brot statt zwei», präzisierte ich. // «Eine Scheibe statt zwei? Wie? Eine statt zwei?» Der Kellner dachte heftig nach, ob und wie es möglich wäre, einen Strammen Max mit einer Scheibe statt mit zweien zu machen** [там само, с. 239].

Висновки з дослідження. Проведений аналіз дає змогу зробити висновок про те, що емотивна лексика в німецькомовних художніх творах іммігрантів українського походження неоднорідна за своїм частиномовним поділом та лексико-семантичним. Лексико-граматичні класи емотивної лексики співвідносяться із синтаксичними функціями, лексико-семантичні підкласи кваліфікуються в рамках лінгвістичного й стилістичного контекстів. Зафіксовано словникові й текстові значення емотивної лексики. Словникові значення репрезентовано основними реестрами, текстові – основними, похідними й оказіональними. Оказіональні значення емотивної лексики виникають у предметній ситуації і комунікативній, виконують художню функцію, експресивно-емоційну й емотивну.

Перспективи подальших пошуків. Перспективою подальших досліджень можна вважати аналіз семантики емотивної лексики в художніх творах інших іммігрантів українського походження, як-от, наприклад, М. Гапоненко, К. Петровської, а також проведення зіставного дослідження із процесами семантики емотивів у художніх творах автохтонних письменників та митців-іммігрантів.

Література:

1. Піхманець Р.В. Психологія художньої творчості. К.: Наукова думка, 1991. 164 с.
 2. Kaminer W. Liebesgrüße aus Deutschland. München: GOLDMANN, 2013. 288 s.
 3. Кириленко Т.С. Психологія: емоційна сфера особистості. К.: Либідь, 2007. 256 с.
 4. Тресиддер Дж. Словарь символов. М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. 448 с.
 5. Изард К.Э. Психология эмоций. СПб.: Питер, 2008. 464 с.
 6. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. К.: Либідь, 2004. 576 с.
- Романова Н. В. Семантика емотивної лексики в німецькомовних художественних произведениях іммігрантів українського походження (на матеріалі рассказів В. Каменера “Liebesgrüße aus Deutschland”)**
- Аннотація.** В статті вивчена текстова семантика емотивної лексики сучасного німецького мови з позиції іммігрантів українського походження, і розкриті її частотні особливості, що дозволило зробити висновок про активну емоційно-комунікативну діяльність автора, значимість дійсних в його житті, динаміку емоційних переживань і состоянь, а також розвиток уяви.
- Ключевые слова:** дієслово, емотивна лексика, емоційне переживання, емоція, іммігрант, семантика.
- Romanova N. Semantics of emotional lexicon in German-speaking artworks of Ukrainian-born immigrants (based on stories “Liebesgrüße aus Deutschland” by Vladimir Kaminer)**
- Summary.** The article is about textual semantics of emotional lexicon of modern German from Ukrainian-born immigrants perspective. Parts of speech and their features are described in the article. These features lead to the conclusion that the actions, emotional experience and active imagination had a big meaning to the author.
- Key words:** verb, emotional lexicon, feelings, emotion, immigrant, semantics.